

Marie Terezie **(13. května 1717 Vídeň – 29. listopadu 1780 Vídeň)**

Marie Terezie vládla jako královna uherská 1740–1780
královna česká 1740–1780 (korunována roku 1743 v Praze)
arcivévodkyně rakouská 1740–1780
vévodkyně parmská 1740–1748 (plus v desítkách dalších malých územních celků)

císařovna Marie Terezie“, často označována jako **Matka dvou císařů**, byla arcivévodkyně rakouská, královna uherská (1741–1780) a česká (1743–1780). Byla jedinou vládnoucí ženou na českém trůně.

Jean-Étienne Liotard: Marie Terezie Habsburská.

Doba vlády 20. října 1740 – 29. listopad 1780

Narození 13. květen 1717 Vídeň

Úmrtí 29. listopad 1780 Vídeň

Pochována Císařská hrobka ve Vídni

Předchůdce Karel VI.

v Čechách fakticky: Karel VII. Bavorský

Následník Josef II.

Panovník František I. Štěpán Lotrinský

Rod Habsburkové

Dynastie zakladatelka Habsbursko-Lotrinské

Otec Karel VI.

Matka Alžběta Kristýna Brunšvická

Děti :

od r. 1736 s Františkem Štěpánem Lotrinským (8.12.1708 – 18.8.1765) – celkem 16

Marie Alžběta (1737 – 1740) – zemřela ve 3 letech

Marie Anna – abatyše ústavu šlechticů v Praze na Hradčanech, zohyžděná po neštovicích

Mrie Karolína – zemřela po narození Josef II.

– budoucí císař , Marie Kristýna (Mimi) – manžel sasko těšínský vévoda Albert Kazimír

Marie Alžběta – zohyžděná neštovicemi žila v klášteře v Innsbrucku

Karel Josef (1.2.1745 – 1761) – zemřel v 15. letech na neštovice

Marie Amálie – manžel vévoda parmský Ferdinand Bourbonský

Petr Leopold (5.5.1747 – 1.3.1792) – budoucí císař Leopold II., pokřtěný Petr na přání kmotry – ruské carevny

Marie Karolína (1748 – ?) – zemřela v dětství

Johana Gabriela – zemřela na neštovice ve 12 letech

Marie Josefa – zemřela v 16 letech na neštovice

Marie Karolína – manžel neapolský král Ferdinand IV.

Ferdinand Karel Antonín (1754 – ?) – generální guvernér rakouské Lombardie a zakladatel modenské větve Habsburků

Marie Antoineta – francouzská královna popravená jakobíny

Maxmilián František (1756 – ?) – arcibiskup v Kolíně nad Rýnem

Marie Terezie byla také manželkou Františka I. Štěpána Lotrinského, který byl 13. září 1745 zvolen římským císařem. Proto byla (paní) císařovnou, i když je za císařovnu sice označována, ale jako žena nemohla být císařovnou zvolena. Ani se nenechala císařovnou korunovat, když byl její manžel za císaře zvolen. Hned první den svého života byla pokřtěna a celým jménem se jmenovala Marie Terezie Walburga Amálie Kristýna.

Marie Terezie byla nejstarší dcera císaře Karla VI a Alžběty Kristýny Brunšvicé a v důsledku pragmatické sankce z roku 1713 byla de facto předpokládanou dědičkou habsburských zemí (rakouského dědictví), protože její jediný bratr Leopold zemřel ve věku necelých sedmi měsíců (ještě před jejím narozením). Brzo poté, roku 1730 umřela i nejmladší, teprve šestiletá sestra Marie Terezie – Marie Amálie.

Od mládí ji vychovávali jezuité, kteří ji učili hlavně náboženství. Kromě náboženství se učila dějinám, latině, francouzštině a němčině. Dále pak ještě například kreslení, tanci a hudbě.

V sedmi letech tančila společně se sestrou Marií Annou v opeře Euristeo, jejímž autorem byl Zenón. Později, ve 13 letech, v den otcových jmenin (tj. 4. listopadu 1730), poprvé zpívala před publikem v kankánu Germania il di che spende Sagro all. Hned za dva roky si užila i svou první hereckou premiéru v komedii Il cicisbeo consolato.

V roce 1728 se její vychovatelkou stala hraběnka Charlota Fuchsová, se kterou zůstala až do její smrti v roce 1754. Charlota si velmi oblíbila, říkávala jí „mami“ a po smrti ji jako jedinou nechala pochovat do rodinné Císařské hrobky, kde leží hned vedle ní a jejího chotě Františka I., kterého jí pomohla získat.

S Františkem Štěpánem se poprvé setkala již v šesti letech, kdy přišel z Nancy do Vídně. Ihned si ho oblíbil její otec – Karel VI., jenž v něm viděl svého syna, kterého mu osud odepřel. Snad největším problémem v počátcích vztahu mezi ní a Františkem Štěpánem byl věkový rozdíl: jí bylo tehdy šest, Františkovi Štěpánovi patnáct. František Štěpán byl velký na to, aby si s ní hrál a při oficiálních oslavách, bálech a podobně je navíc rozděloval i protokol.

Dalším problémem byl fakt, že případné spojení mezi Habsburky a Lotrinčany by ještě více popudilo Francii. Navíc fakt, že se pravděpodobně již nenarodí (což se také později potvrdilo) mužský následník rodu, hrál významnou roli při úvahách Karla VI., za koho provdá svou nejstarší dceru, protože pokud by existoval mužský následník, vše by bylo jednodušší. V úvahu přicházely sňatky s wittelsbašským kurpmistrem (v tom případě by se k Rakousku přidalo Bavorsko, což by ale způsobilo rozkol nejen v Evropě, ale i v říši), nebo se Španělským následníkem trůnu. Karel VI. se navíc Anglii zavázal, že svou dceru provdá pouze za prince s menší rolí, což zase nahrávalo Františkovi Štěpánovi.

Ten se roku 1729 navíc stal, po smrti svého otce, lotrinským vévodou, čehož se obávala Francie. Vše usnadnila válka o polské následnictví, která probíhala mezi léty 1733 a 1735 a v níž bojovalo Rakousko s Ruskem proti Francii a Španělsku. Vše nakonec dopadlo tak, že Rakousko získalo Parmu a Piacenzu a naopak ztratilo Neapol a Sicílii. František Štěpán ztratil Lotrinsko.

Díky ztrátě Lotrinska a uznání pragmatické sankce Francií již nic nestálo v cestě svatbě Marie Terezie a Františka Štěpána Lotrinského. Navíc, jak udává literatura, byla Marie Terezie do svého budoucího manžela zamilovaná, takže ani odpor z její strany se neočekával.

František Štěpán požádal Marii Terezii o ruku dne 31. ledna 1736, tentýž den byli ale od sebe odloučeni, Marie Terezie zůstala ve Vídni a František Štěpán se přesunul do Bratislavy, jak to vyžadovala etiketa. Svatba byla naplánována na 12. února 1736 v Augustiánském kostele ve

Vídni. Svatbu prováděl papežský nuncius Domenico Passionei. Oba své ano řekli latinsky. Celá svatba a svatební veselí bylo ukončeno posledním dnem masopustu – 14. února 1736. Na líbánky odjeli do Mariazell, kde si nechali požehnat velkou rodinu, což se jim také povedlo – Marie Terezie porodila 16 dětí. Bohužel, 7. června 1740 umírá nejstarší dcera, navíc v té době, i když měli už tři potomky, ani jeden z nich nebyl syn.

První léta vlády Po smrti svého otce dne 20. října 1740 se Marie Terezie stala panovnicí nad habsburskými zeměmi, rakouskou arcivévodkyní, vévodkyní lotrinskou a vévodkyní toskánskou. Ostatní tituly (včetně královny české a markraběnky moravské) si musela postupem času nechat nejprve potvrdit, takových titulů bylo celkem 20 včetně císařovny-manželky, který také neskýtal mnoho panovnických jistot.

První léta vlády

Problémy na začátku své vlády měla nejen s okolními zeměmi, na něž si činila nárok, ale i uvnitř Rakouska, kde v některých oblastech nepovažovali za dobré, aby jim vládla žena, avšak během následujícího měsíce se situace v Rakousku uklidnila a Marie Terezie, která v té době byla v pátém měsíci těhotenství, se tak mohla věnovat dalším záležitostem.

Dalším naléhavým problémem byl fakt, že Karel VI. nezasvětil svou dceru do „věcí státních“ a ona tak musela převzít celou vládu po svém otci, aniž by měla znalosti místních poměrů.

Války o rakouské dědictví (16. prosince 1740 – 18. října 1748)

Uplynulo jen několik dní vlády Marie Terezie a Prusko v čele s Fridrichem II. žádá od Rakouska celé Slezsko výměnou za dva milióny zlatých, za záruku rakouských držav v Říši a za zasazení se o zvolení jejího manžela císařem. Tato nabídka je učiněna Marii Terezii dne 15. listopadu 1740. Fridrich II. čekal na odpověď měsíc a den a dne 16. prosince 1740, když nedostal odpověď, obsazují pruská vojska postupně celé Slezsko, čímž zahájil řadu bitev známou jako války o rakouské dědictví.

Protiakci bylo vysláno přibližně 16 000 rakouských vojáků proti dvojnásobné přesile pruských vojáků. Obě armády se střetly 10. dubna 1741 u Majulowic (Mollwitz). Rakouská vojska byla poražena, Marie Terezie prohrála svou první bitvu. Hlavním důvodem neúspěchu bylo osamocení Rakouska v boji, nezanedbatelnou roli hrála i skutečnost, že Karel VI. zanechal své dceři armádu v nepřilíš dobrém stavu. V této době byla spojencem Rakouska pouze Anglie, která jej podporovala penězi, ovšem Rakousko daleko více potřebovalo posily vojenské.

13. března 1741 Marie Terezie porodila syna Josefa. Neúspěch u Majulowic se stal pobídkou pro ostatní nepřátelské státy – Francii, Španělsko, Bavorsko a Sasko, které se spojily s Pruskem. Jejich hlavním cílem bylo učinit z Rakouska slabý stát a získat na jeho úkor co nejvíce území.

V červnu 1741 odcestovala Marie Terezie do Prešpurku, aby zjistila postoj Uher k pragmatické sankci (která zajišťovala dědičné právo pro ženské následovnice trůnu v Rakouských zemích pod vládou Habsburků včetně Uher) a také, zda podpoří Rakousko. Uherští se vyjádřili ve prospěch listiny, potvrzují svůj podpis a rozhodují se podpořit Rakousko i vojensky. Cenou ovšem byla větší samostatnost pro Uhry. Panovnice před říšským sněmem Maďarům potvrdila předešlá privilegia, osvobodila šlechtu od daní a rovněž potvrdila, co již slíbil Karel VI., že pokud zemřou potomci Karla VI., Josefa I. a Leopolda I., tak si Uhry budou moci zvolit vlastního krále. Pravděpodobnost, že by vymřeli tito následovníci byla však dosti malá, jelikož Marie Terezie v té době měla už budoucího dědice trůnu Josefa II. a další tři dcery.

Marie Terezie se poté stává královnou uherskou, korunována byla 25. června roku 1741. Tím si v Uhrách získala mnoho příznivců. Na podzim 1742 získává první část slíbené uherské vojenské podpory a její armáda se zvětšila na přibližně 30 000 mužů ve zbraní. Zajímavostí je, že Uhry tímto poprvé ve své existenci povolaly své vojáky k obraně celé Rakouské říše, nikoli jen uherské části, jak tomu bylo do té doby.

Podruhé před říšský sněm předstupuje Marie Terezie v září 1741 (legenda praví, že se tak stalo 11. září), kdy to s Rakouskem vypadá hodně špatně; dle legendy předstupuje před sněm v černých šatech držíc na rukou půlročního Josefa II. a se slzami v očích sdělovala, že je všemi opuštěná a že nyní má již pouze Uhry. Uherské šlechtice to povzbudilo a ihned poskytli Marii Terezii peníze a vojsko a navíc dokonce uznali jejího manžela jako spoluvládce Uher. Dne 15. srpna 1741 překročily Rýn, hranici mezi Francií a Německou říší, francouzské oddíly pod záminkou pomoci bavorskému kurfiřtovi Karlu Albrechtovi. A již 15. září 1741 dobyly Linec, kde si nechal Karel Albrecht odpřisáhnout věrnost.

Marie Terezie, ač nerada, uzavřela s Pruskem dohodu o tom, že v těchto těžkých chvílích se Prusko nespojí s Karlem Albrechtem a nezaútočí; za klid zbraní se vzdala Slezska až po Kladskou Nisu. Dohoda byla podepsána v Klein-Schenellendorfu.

Karel Albrecht, kurfiřt bavorský, se nechal na úkor Marie Terezie korunovat českým králem 26. listopadu 1741 dobyli Francouzi, Sasové a Bavoři Prahu. Karel Albrecht se nechal provolat českým králem a stal se jím 7. prosince 1741. Na začátku roku 1742 dobyl Rakousko, Bavorské kurfiřtství a Mnichov 12. února 1742. Téhož dne se nechává korunovat Karel Albrecht římskoněmeckým králem a císařem a František Štěpán tak ztratil pro tuto chvíli šance na jeho titul.

Když se Fridrich II. dozvěděl, že se Rakousku začíná konečně dařit, rozhodl se odstoupit od smlouvy s Marií Terezií a dne 17. května 1742 vyhrál bitvu u Čáslavi a Chotusic.

Díky Anglii byl ve Vratislavi 11. června 1742 podepsán předběžný mír mezi Rakouskem a Pruskem. 28. července 1742 byla v Berlíně podepsána konečná mírová dohoda. Prusko získalo Horní i Dolní Slezsko a hrabství kladské. Fridrich II. dále ještě požadoval území dnešního Královéhradeckého kraje, které ovšem již Marie Terezie odmítla vydat, i kdyby to mělo rozpoutat peklo, jak řekla. Rakousku z bývalého Slezska zbývá již jen Těšínsko, Opava a Krnov.

Díky berlínskému míru se mohly jednotky, které byly původně začleněny na ochranu proti Prusku, soustředit na dobytí Čech, kde se mezitím francouzská šlechta chovala jako pravý diktátor. Většina české šlechty se začala od Karla Albrechta distancovat a ti, kteří s ním nesouhlasili již od začátku, začali odporovat. Naštěstí byly nakonec země Koruny české dne 26. prosince 1742 dobyty zpět pod Rakousko a krutovláda Karla Albrechta byla zažehnána.

Na začátku roku 1743 se Marie Terezie vypravila do Prahy, aby se zde nechala korunovat. Do Prahy došla 29. dubna 1743 a korunovace se konala 12. května 1743. V těch dobách se již Marii Terezii poměrně dařilo, 27. června 1743 poráží Rakousko společně s Anglií Francii u Dettingenu a Francouzi se museli stáhnout opět za Rýn. Díky tomuto vítězství mohla Marie Terezie začít uvažovat o znovu dobytí Lotrinska a také Štrasburku, který si již dříve hodně oblíbila. Na podporu svého snažení uzavřela Marie Terezie dne 13. září 1743 ve Wormsu spojenectví s Anglií a sardínsko-piemontským královstvím.

V létě roku 1744 vpadl Fridrich II. podruhé do Čech, čímž porušil mír sjednaný roku 1742 Anglií. Dále uzavřel s Francií alianci a 19. září 1744 opět dobyl Prahu. Na sklonku roku 1744 navíc porodila sestra Marie Terezie – Marie Anna mrtvé dítě a sama dne 16. prosince 1744 zemřela. 31. ledna 1745 přivedla Marie Terezie na svět dalšího syna – Karla Josefa. I přes tuto radostnou událost vládla v Rakousku spíše špatná nálada, jelikož 4. června 1745 u Dobroměře a 30. září 1745 u Ždaru u Trutnova prohrálo Rakousko bitvy proti Fridrichu II. Aby proher nebylo málo, Rakousko společně s Anglií prohrálo ještě další bitvu, tentokrát proti Francii dne 11. května 1745 u Fontenoy v Rakouském Nizozemí.

Kvůli těmto prohraným bitvám a navíc kvůli strachu z útoku na Čechy Marie Terezie podepisuje další mír (už třetí v řadě) s Fridrichem II. dne 25. prosince 1745 v Drážďanech, ve kterém se definitivně zřiká Slezska. Naopak, Fridrich II. přislíbil, že uzná Františka Štěpána za římskoněmeckého císaře.

V době, kdy platil mír s Pruskem, zbývala Marii Terezii poslední dvě válčičky – v Itálii a Nizozemí. Dne 16. června 1746 vyhrála armáda Josepha Wenzela knížete Liechtensteina bitvu proti francouzsko-španělskému vojsku u Piacenzy a Marie Terezie si tak mohla připsat další vítězství.

Ukončení bojů

Na scéně se v roce roku 1746 začíná objevovat i Rusko, které se přiklání na stranu Rakouska a Anglie, a které o něco dříve získalo vliv v Polsku. V té době stála v čele Ruska carevna Alžběta I., která nastoupila na ruský trůn o rok později než Marie Terezie, se kterou měla společnou nechuť k Prusku a hlavně k jeho panovníku – Fridrichu II. Z důvodu vzájemné vojenské podpory spolu tyto dvě evropské vládkyně sepsaly dne 2. června 1746 dohodu, ve které si Marie Terezie v případě napadení Pruskem dělá opětovný nárok na Slezsko, kterého se původně vzdala kvůli míru ze dne 25. prosince 1745.

Anglie, znechucena nekonečnými válkami a bitvami s Francií, tlačí na Marii Terezii, aby souhlasila s mírem, který by Anglie pomohla dojednat. Na odpověď měla dostatek času, ovšem, jak bylo tehdy rakouskou tradicí, Marie Terezie začínala vše zdržovat. To však Anglii došla trpělivost a Anglie s Francií se domluvily předběžně o míru a Marii Terezii postavily dne 30. dubna 1748 před hotovou věc. Marie Terezie byla donucena k souhlasu s tímto předběžným a později i s konečným mírem z 18. října 1748. Touto smlouvou Rakousko ztratilo jen několik menších území (Parmu, Piacenzu a Guastallu) a jedno větší, Slezsko. Naopak si obhájila Rakouské Nizozemí a Milán. Navíc všech osm zemí, které se podepsaly pod touto smlouvou (Anglie, Holandsko, Sardínie – Piemont, Francie, Španělsko a Janov), definitivně potvrdilo platnost pragmatické sankce.

Tímto skončila válka o rakouské dědictví, ve které, až na ztrátu Slezska, mladá Marie Terezie obstála. Se ztrátou Slezska se ovšem nehodlala smířit a hodlala si jej v budoucnu vzít zpět od Pruska, k tomu ale musela jednak naplnit státní pokladnu penězi a zmodernizovat armádu. Ke splnění obojího byly zapotřebí reformy, na které se Marie Terezie mohla konečně vrhnout.

František Štěpán císařem římskoněmeckým 20. ledna 1745 zemřel Karel VII. Bavorský, čímž se otevírá cesta k titulu římskoněmeckého císaře pro Františka Štěpána, a proto také začala Marie Terezie přesvědčovat některé kurfiřty, kteří o volbě nového římskoněmeckého císaře rozhodovali. Prvním kurfiřtem, u kterého „lobovala“, byl mohučský arcibiskup, jenž byl zároveň arcikancléřem říše a měl tak důležitý hlas při volbě. Poslala mu dopis, v němž se přimlouvala, aby se její manžel stal císařem. Dále se obrátila na syna Karla VII. – Maxmiliána Josefa, který Marii Terezii nabídl dohodu, že mu také dá hlas a navíc získá hlas i od svého strýce, jímž byl kurfiřt v Kolíně nad Rýnem výměnou za to, že mu odstoupí zabraná území. Marie Terezie však s dohodou nesouhlasila.

I přes snahu Francie se nakonec dne 13. září 1745 stal František Štěpán, manžel Marie Terezie, římskoněmeckým císařem ve Frankfurtu nad Mohanem, a získává tak jméno František I. Z Vídně se tím stává říšské hlavní město. Navíc, dne 26. února 1746 porodila Marie Terezie další dítě – Marii Amálii.

Třetí slezská válka (29. srpna 1756 – 15. února 1763)

Hned na začátku této války se k Rakousku a Francii připojilo Rusko v čele s carevnou Alžbětou, která měla spadeno na Východní Prusko. Dále se k nim ještě připojuje Švédsko, které si dělá nároky na Pomořany a také na finanční pomoc Francie za to, že poskytlo 20 000

vojáků. V této době měla Marie Terezie na své straně včetně spojeneckých vojáků asi 382 000 mužů, kdežto Prusko jen asi 180 000 mužů, ovšem pruská armáda byla lépe cvičena a vedl ji sám Fridrich II. Ba co více, rakouské jednotky trpěly především nedostatkem zbraní.

Prvními válečnými souboji třetí slezské války byl jednak zmiňovaný vpád Pruska do neutrálního Saska a také bitva u Lovosic na Labi, kterou vyhrálo Prusko nad Rakouskem stejného roku. Dále pak Prusové opět vpadli do Čech v dubnu 1757 a dočasně je obsadili. V červnu téhož roku však poslala Marie Terezie svou armádu, vedenou vojevůdcem Leopoldem Josephem Daunem, který se dne 18. června 1757 potkal s Prusy u Kolína a tam je také porazil. Prusko je nuceno se stáhnout. Odměnou pro Dauna je ocenění od Marie Terezie, velkokříž Řádu Marie Terezie. (Řád založila Marie Terezie při této příležitosti.) Toto ocenění nebylo pro Dauna posledním.

Po prohře se Prusko na určitou dobu ocitlo v kleštích, kdy na něj z východu útočilo Rusko, ze západu Francie a Rakousko útočilo na Slezsko. Navíc, na jeden den, a sice 16. října 1757, obsadily rakouské jednotky hlavní město Pruska – Berlín, odkud si odvezly 200 000 tolarů jako kontribuci.

Francouzské jednotky se pokusily osvobodit Sasko, avšak dne 5. listopadu utrpěly porážku, která jim znovuosvobození Saska znemožnila. 22. listopadu 1757 osvobodilo Rakousko Vratislav. Záhy na to však přišla studená sprcha pro Rakousko – 5. prosince 1757 prohrály rakouské jednotky, vedené Karlem Lotrinským, u Lutynie a ztratily tak opět celé Slezsko, které začínaly postupně osvobozovat od Pruska. Pro Marii Terezii to byla velmi zdrcující novinka a několik dní se s ní nemohla vyrovnat. Karel Lotrinský se vzdal své funkce a přenechal ji pro Dauna.

Další zdrcující zpráva přišla z Moravy, kterou postupně dobývalo Prusko a 10. června 1758 začalo obléhat Olomouc. 30. června 1758 generálmajor Ernst Gideon von Laudon rozprášíl v bitvě u Domašova transport 4000 pruských vozů. Odměnou mu bylo povýšení na polního podmaršálka. Tento „koušek“ pomohl opět osvobodit Moravu včetně Olomouce.

Dne 14. října 1758 v pět hodin ráno přepadaly jednotky polního podmaršálka Laudona pruský tábor u Budyšina, ve kterém spal i Fridrich II., který utrpěl zranění, ale podařilo se mu utéct. Další úspěšná tažení Laudona nenechávala na sebe dlouho čekat – 12. srpna 1759 pomáhá porazit Prusko Rusku u Kunowic. Strategickou chybou bylo, že Rakousko s Ruskem nepokračovaly v pronásledování pruských jednotek, kdy by Prusku mohli udělit konečnou lekci. Proto nikým nerušené pruské jednotky mohly znovu zkonsolidovat své síly a táhnout na Slezsko. 20. října 1759 si připsaly rakouské jednotky další vítězství – tentokrát u Maxenu poblíž Drážďan, kde zajali 15 000 mužů včetně generála Fincka.

Hlavní síly Rakouska se opět soustředily na Slezsko. Do vedení jednotek umístila Marie Terezie Laudona, který již 23. června 1760 porazil u Kamenné Góry pruský sbor, ovšem 15. srpna 1760 prohrálo Rakousko u Lehnice a dobytí Slezska se opět odložilo. Navíc, 3. listopadu 1760 dobyl Fridrich II. opět většinu Saska. Počátkem roku 1761 umřel syn Marie Terezie – Karel Josef. Navíc dne 5. ledna 1762 zemřela ruská carevna Alžběta, která nesnášela Fridricha II. ještě více než Marie Terezie, a její úmrtí způsobilo částečné rozpadnutí koalice proti Prusku. Její následovník, Petr III., uzavřel s Pruskem koalici a poslal 20 000 vojáků jako posilu pro Prusko. Krátce nato jej však sesadila vlastní manželka a nechala se prohlásit carevnou Kateřinou II. a vystoupila ze svazku s Pruskem, ovšem s Rakouskem se již znovu nespojila. Navíc ještě ze svazku s Rakouskem odstoupilo i Švédsko a ani Francie k tomu neměla daleko.

Rakousko i Prusko došlo k názoru, že v tom zůstaly samy (Anglie i Francie se z větší části věnovaly dobývání Severní Ameriky) a tato válka by již nikam nevedla; sepsali tedy dne 15. února 1763 v zámečku Hubertusburg u Lipska mírovou dohodu, ve které Marie Terezie opět ztratila Slezsko, ale Sasko získalo zpět svoji suverenitu. Pro Marii Terezii tak bylo její milované Slezsko již potřetí za sebou ztraceno, navíc s velkými ztrátami lidskými, i když

tentokrát na obou stranách, i se ztrátami finančními. Mírnou výhrou pro Marii Terezii bylo to, že si v mírové smlouvě zajistila hlas Fridricha II. pro svého syna Josefa na titul římskoněmeckého císaře.

Sňatková politika Marie Terezie

Marie Terezie s rodinou. Prvním, co bylo v této oblasti nutno provést, byla svatba Josefa, nejstaršího syna Marie Terezie, a to tak, aby z této svatby mělo Rakousko co největší užitek. S plánováním sňatku Josefa začala jeho matka ještě za třetí slezské války, a sice v roce 1760. První nabídka přišla od Neapolského krále Karla IV., který navrhl, aby si Josef vzal jeho nejstarší dceru a některá dcera Marie Terezie si vzala nejstaršího syna Karla IV. Výhodnost toho sňatku byla dvojitá, jednak zaručovala bezpečnost Rakouska alespoň z jedné světové strany a jednak i fakt, že Karel IV. v dohledné době nastoupí na trůn Španělska za svého bezdětného nevlastního bratra Ferdinanda VI., což po pozdější smrti Karla IV. zakládalo nárok na španělský trůn pro syna Marie Terezie – Josefa.

Druhou možností Marie Terezie, jak výhodně oženit svého syna Josefa, byl sňatek s vnučkou Ludvíka XV. – s Isabellou Parmskou, který se nakonec i uskutečnil. Aby Marie Terezie nepopudila španělské Bourbony, rozhodla se oženit svého druhého syna Leopolda s Marií Ludovikou, kterou si měl původně brát právě Josef. Syn Karla IV. – Ferdinand IV. si vzal dceru Marie Terezie – Marii Karolinu.

Svatba Josefa II. a Isabely Parmské se uskutečnila dne 6. října 1760, tedy v době, kdy ještě probíhala sedmiletá válka, ale i přesto byla velmi nákladná, což mělo dokázat nepřítelům Rakouska, že státní kasa je ještě

poměrně plná.

Ovšem následující léta nebyla pro Rakousko a hlavně pro Habsburky příliš příznivá, roku 1761 zemřel Karel Josef, roku 1762 Johana Gabriela (oba potomci Marie Terezie) a dovršením všeho roku 1763 zemřela i sotva dvaadvacetiletá Isabella Parmská. Všichni tři zemřeli na tehdejší obávanou metlu - neštovice. Isabella Parmská po sobě nechala dceru, která však jako sedmiletá zemřela rovněž.

Protože Josef II., který byl roku 1764 zvolen římskoněmeckým králem, neměl mužského potomka a navíc Habsburkové po generace utužovali svou moc především sňatkovou politikou, začala pro něj Marie Terezie, i přes synův odpor, hledat vhodnou nevěstu. „Vítězkou“ se stala německá princezna z rodu Wittelsbachů, Marie Josefa Bavorská, po jejíž smrti v roce 1767 se Josef už neoženil. Svatba se konala 23. ledna 1765.

V roce 1767 si neštovice opět vybraly svou daň v královské rodině. Na jaře onemocněla nemilovaná manželka Josefa II. Marie Josefa i sama Marie Terezie. První z žen nemoci podlehl 28. května a velká panovnice přijala poslední pomazání 1. června, nakonec se však uzdravila. V polovině června onemocněl její zeť Albert Saský, manžel Marie Kristiny, která se vzpamatovávala z horečky omladnic po porodu jediné dcery, ale i on měl štěstí a přežil. Na podzim onemocněly dvě z dcer Marie Terezie, snoubenka neapolsko-sicilského krále Ferdinanda, Marie Josefa a Marie Alžběta. Zatímco Marie Josefa nemoci 15. října podlehl, Marie Alžběta neštovice i přes těžký průběh nemoci přestála.

Po zajištění druhého sňatku nejstaršího syna se Marie Terezie „vrhla“ na svatbu druhého nejstaršího syna – Leopolda. Nakonec si pro něj vybrala Marii Ludoviku, která po vzoru Marie Terezie porodila 16 dětí. Svatba se konala dne 5. srpna 1765 v Innsbrucku. Svatbu a svatební oslavy ovšem postihly dvě vážné události, jednak svatba byla urychlena kvůli špatnému zdraví ženicha, který měl vážné problémy se zažíváním, a jednak pár dní na to, dne 18. srpna 1765 večer náhle zemřel ženichův otec – František I. na infarkt.

Poslední léta života Marie Terezie

Poslední léta svého života tak Marie Terezie prožila ve velkém stresu. Největší ránu jí způsobila smrt jejího manžela, dále pak věčné rozpory se synem. Navíc 5. srpna 1772 byla donucena souhlasit s rozdělením Polska mezi Prusko a Rusko. Kdyby se totiž postavila na stranu Polska, vše by vedlo k válce, kterou by osamocené Rakousko jistě prohrálo. Rakousko sice získalo 70 000 čtverečných kilometrů Polska, ale jeho nový nepřítel Rusko se rozrostlo v důsledku tohoto dělení ještě blíž k rakouským hranicím.

5. července 1778 vypuká válka o bavorské dědictví a opět ji zahájil Fridrich II. vpádem do Čech. Válka byla ovšem velmi rychlá a neodehrály se během ní žádné velké bitvy. Mír byl sepsán následujícího roku, dne 13. května 1779 a dostal označení těšínský. Rakousko si mohlo ponechat bavorskou Innskou čtvrt', zbytek si vzalo Prusko. Tento mír byl poslední velkou politickou akcí, kterou Marie Terezie stihla za svého života udělat. U Marie Terezie byl diagnostikován vysoký krevní tlak a pulmonální neprůchodnost s emphysemem, což je chorobné shromažďování vzduchu v tkáních.

Dne 8. listopadu 1780 se nachladila na lovu bažantů a 29. listopadu 1780 zemřela. Pitva ukazuje, že jí nefungovala jedna plíce. Je pochována, stejně jako její manžel a její vychovatelka Charlotta Fuchsová, v rodinné kapucínské kryptě.

Po celém tehdejším Rakousku se konaly bohoslužby a i její celoživotní úhlavní nepřítel Fridrich II. jí vzdal čest. Zanechala po sobě, až na Slezsko a získanou část Bavorska, neporušené Rakousko z dob vlády jejího otce a dále sedm potomků na sedmi evropských trůnech.